

Югозападен университет

„Неофит Рилски“

Правно-исторически факултет

Катедра „Публичноправни науки“

АВТОРЕФЕРАТ

на

Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор“

Професионално направление „Право“

Научна специалност „Наказателен процес“

На тема:

Принципът на публичност в наказателния процес: предизвикателства и тенденции

Христина Веселинова Богиа

Научен ръководител: Професор д-р Веселин Бориславов Вучков

Град Благоевград

2021

Съдържание

Обща характеристика на дисертационния труд	3
Значимост на изследването	3
Актуалност на изследването	5
Цел, поставени въпроси и задачи	8
Значение на изследването.....	10
Методология на научно-изследователската работа	10
Обем и структура.....	12
По съдържанието.....	12
Въведение.....	12
Глава първа – правна рамка на принципа на публичност в наказателния процес.....	13
Глава втора – същност на принципа на публичност в наказателния процес	16
Глава трета - изключения и ограничения от принципа на публичност в наказателния процес	19
Глава четвърта – предизвикателства и тенденции	21
Заключение	22
Списък с публикации	24

Обща характеристика на дисертационния труд

Значимост на изследването

Дисертационният труд представлява задълбочен и цялостен анализ на принципа на публичност в наказателния процес. Подробно е разгледана публичността като основно начало, което е уредено на национално ниво, в международните актове и в основните и процесуалните закони на демократичните правни държави. Разгледана е взаимовръзката между Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи (ЕКЗПЧОС) и на принципа на публичност като една от **гаранциите за справедлив съдебен процес**.

Макар в българската правна литература да има публикации, които засягат аспекти от принципа на публичност в наказателния процес, липсва цялостен анализ на тази тема. Необходимостта от самостоятелно научно изследване на принципа на публичност в наказателния процес се обуславя, *inter alia*, от **комплексния характер на принципа на публичност**, практиката на Европейския съд по правата на човека и актовете на Европейския съюз (ЕС), които касаят минималните права на обвинените лица, приети последните години, както и от тенденциите за въвеждане на електронно правосъдие. Принципът на публичност в наказателния процес е комплексен проблем, който е свързан не само с фундаментални правни концепции, но и с развитието на правната наука и технологичния прогрес.

Обект на научното изследване е правната същност на принципа на публичност в наказателния процес и изключенията от него. **Предметът** на дисертационния труд е свързан с научното изследване на наказателно-правните отношения, които възникват с оглед осигуряването на принципа

на публичност в рамките на наказателния процес, както и тенденциите и предизвикателствата, които възникват при прилагането му. **Целта** на изследването е свързана с изготвянето на подробен и задълбочен анализ, който не само да обясни съдържанието и същността на принципа на публичност в наказателния процес, **но и на изключенията** от него и на понятието „следствена тайна“. Теоретичните изводи в дисертационния труд са обвързани със съдебна практика, както на национално ниво, така и по приложение на ЕКЗПЧОС.

В изследването се акцентира върху най-важните моменти от досъдебното производство и съдебното производство и разликите между тях. Налице е цялостен анализ, който **обхваща всички стадий и фази на наказателния процес**. За да се отговори на достиженията на технологичния прогрес и навлизането на информационни и комуникационни технологии (ИКТ) в правораздаването, специално внимание е отделено на **предизвикателствата и тенденциите пред принципа на публичност** в наказателния процес, свързани с достъпа до съдебна практика, защитата на личните данни и въвеждането на електронното правосъдие.

Тъй като принципът на публичност в наказателния процес засяга не само правата на лицата, които са участници в производството и тяхното право на справедлив съдебен процес, но и **гражданския контрол над правосъдието**, анализът засяга и въпросите за правото на **достъп до информация** и съпътстващите го предизвикателства. От друга страна принципът на публичност в наказателния процес има роля в упражняването на генералната превенция на престъпността и повдига въпроса за баланса между интереса на обществото и неприкосновеността на личността., затова са разгледани и анализирани съответни актове и съдебна практика на европейско ниво по въпроса.

Традиционното разбиране за принципа на публичност в наказателния процес се състои в разглеждането на наказателните дела в присъствието на публика и на представители на медиите. Публичното начало в наказателния процес е анализиран в качеството си на общоприет **иманентно присъщ на правораздаването** по наказателни дела принцип.

Актуалност на изследването

Актуалността на изследването се определя от изключителната важност, която има принципът на публичност най-вече като част от предпоставките за справедлив съдебен процес. Направен е анализ на законодателната уредба на принципа на публичност в други правни системи, който позволява да се направят съответни изводи за тенденциите в развитието правото и практическото приложение на принципа на публичност в наказателния процес. Сравнителноправният анализ може да послужи като основа за **синхронизиране на националната ни правна рамка** с тази на Съюза. Затова са посочени добри примери от други страни. Това подпомага изготвяне на законодателни предложения *de lege ferenda*, които да отговорят на предизвикателствата и тенденциите в развитието на наказателния процес.

Нуждата от изменения в законодателната рамка на принципа на публичност в наказателния процес и необходимостта правилата да се спазват на практика са явни. Тя е продиктувана *inter alia* от множеството решения на Европейския съд по правата на човека, които установяват допуснати нарушения на правилата за справедлив съдебен процес, залегнали в ЕКЗПЧОС от страна на Република България. Нарушават се не само основните нормативни актове, които уреждат наказателния процес - Наказателно-процесуалния кодекс, Закон за съдебната власт, но и подзаконови нормативни актове - наредбите за реда за употреба на помощни

средства, инструкциите за организацията и реда за осъществяване на конвойната дейност (във връзка с презумпцията за невинност) и вътрешните правила за комуникация и достъп до съдебните зали. Неправилното прилагане на чл.6 от ЕКЗПЧОС е повод да се констатира, че в РБ изключенията от принципа на публичност са предмет на неоправдано разширително тълкуване, но и често се случва провеждането на демонстративни акции на органи с разследващи функции.

Нееднаквото прилагане на принципа на публичност в рамките на наказателния процес е проблем, който от много години остава неразрешен. Тъй като в законодателството ни са закрепени съответни правила, които въвеждат принципа на публичност, следва изводът, че нарушаването му е в резултат и на неправилно приложение на закона, което изисква изследване на съдебната практика в тази насока. Това позволява да се намерят пропуските и да се идентифицират съответни действия, които да осигурят правилно приложение на закона.

Актуалността на научното изследване е обусловена и от фактическото състояние на наказателно-процесуалното законодателство на РБ в областта на принципа на публичност в наказателния процес. Последните няколко години са **белязани от влизането в сила на нова правна рамка** за защита на личните данни на европейско ниво, което наложи промяна на Закона за защита на личните данни, въвеждане на нови правомощия на Инспектората към Висшия съдебен съвет и повдигане на редица практически въпроси относно **публикуване на информация по текущи наказателни производства** от прокуратурата към Комисията за защита на личните данни.

Същевременно се въвеждат правила за осъществяване на електронно правосъдие по наказателни дела, което е нова и **неизследвана област** в национален контекст. Съвременното състояние на принципа на публичност

в наказателния процес и предизвикателствата и тенденциите, пред които правоприложителят е изправен предвид технологичния прогрес и необходимостта да се отговори на изискванията и на европейските актове влизат в противоречие. Правилата за публично провеждане на заседанията, за публикуване на присъди по наказателни дела, за провеждане на производство без участие на лицето, срещу което има наказателно обвинение, **добиват ново измерение** не само заради технологичния прогрес, но и заради други обективни фактори. Например пандемията от COVID-19, която наложи ограничителни мерки и социална дистанция и възпрепятства достъпа до съдебните зали.

Тенденциите за прилагане на ИКТ в наказателния процес намират отражение и в осъществяването на принципа на публичност. Достъпът до съдебна практика по наказателни производства *per se*, но и **необходимостта от достъп до съдебни решения** от всички държави-членки на ЕС е приоритет в политиката на Съюза. В резултат се предприемат целенасочени стъпки към изграждане на онлайн платформи, които да съдържат съдебни решения от всички държави-членки. Посочени са спецификите на разработени софтуери за машинен превод, които са предназначени за анализ на правна терминология и имат отношение към достъпа до съдебна практика. Този проблем е анализиран от гледна точка на необходимостта за осигуряване на еднаквото прилагане на правото на ЕС във всички държави-членки. Акцентира се и върху ролята на съдията, като се осигурява трансграничен достъп до съдебна практика. Освен че играе роля за еднаквото прилагане на *acquis*, достъпът до съдебна практика, до публично постановени съдебни актове, подпомага и осъществяването на **съдебното сътрудничество по наказателни дела**, което предвид нарастването на случаите на трансгранична престъпност става все по-важно.

Направен е извод, че българското законодателство е синхронизирано с европейските ценности, които са присъщи на демократичното общество и правовата държава. Въпреки това е разгледана практиката на ЕСПЧ по много жалби срещу България от последните години. Въпреки че голяма част от тях са обявени за недопустими или са отхвърлени, са анализирани тези, които установяват **нарушения на основни човешки права** извършени от страна на държавата. На база на извършения анализ на съдебна практика е отбелязано, че няма тенденция решенията, с които се констатира нарушения, направени от РБ да намаляват. Тъй като принципът на публичност е един от основните аспекти на справедливия съдебен процес, е важно изследването на практиката на ЕСПЧ и инкорпориране на изводите на съда в националната ни правна рамка и практики.

Цел, поставени въпроси и задачи

Целта на труда е да представи задълбочен анализ на приложението на принципа на публичност в наказателния процес и да идентифицира тенденциите и предизвикателствата свързани с него. Това позволява да се **предложат съответни решения**, които да отговорят на предизвикателствата на динамично променящата се среда. Необходимо е историческото развитие на правната уредба на принципа на публичност в РБ да бъде проследено, за да се направи цялостен анализ на проблема.

Тъй като този правен институт е предмет на тълкуване не само от българските съдилища, но и от ЕСПЧ, дисертацията цели да изведе на преден план онези решения на съдилищата, които са показателни за приложението на принципа на публичност в наказателния процес.

След идентифициране на тенденциите и предизвикателствата, изследването цели да обоснове необходимостта от законодателни изменения като използва изводите от **сравнителноправен анализ на добри**

практики от други държави-членки на ЕС. Това води до усъвършенстване на правната уредба и хармонизиране с правото на Съюза. Заедно с това, изследването цели да предложи и решения, които да се използват при разрешаването на практически проблеми.

Въпроси	Задачи
Каква е правната уредба?	Ретроспективен преглед на правната уредба; анализ на актуални законодателни промени.
Синхронизирана ли е с обществената действителност?	Изследване на съдебна практика; изследване на конкретни казуси.
Има ли необходимост от промени?	Сравнително-правен анализ; анализ на актуални законодателни промени.
Защо има решения на ЕСПЧ, които констатира нарушения?	Изследване на съдебна практика; анализ на актуални законодателни промени.
Технологичният прогрес фактор с влияние върху принципа на публичност ли е?	Анализ на актуални законодателни промени; сравнително-правен анализ.

Основна цел на труда е получаването на **нови научни решения**, които да включват **изясняване на понятия и подходи** от правото на ЕС и обобщаване на **добри практики** в областта на наказателния процес. По-конкретно – извършване на анализ на тенденциите в областта на принципа на публичност в наказателния процес, систематизиране на съществуваща литература и формулиране на законодателни предложения.

Значение на изследването

С оглед на гореизложеното, на преден план са поставени четири основни точки, които синтезират значението на дисертацията:

1. Прави исторически анализ на принципа на публичност в наказателния процес, като проследява промените, които са предприемани през годините в рамките на развитието на наказателното производство и, където е възможно, ги поставя в контекста на социалните и технологични промени.

2. Обобщава съдебната практика на съдилищата на РБ, на ЕСПЧ и на решенията на Съда на ЕС (СЕС), които са свързани с принципа на публичност. Анализът на съдебната практика не е самоцелен, а води до формулиране на конкретни мерки, които могат, респективно трябва, да се предприемат, за да се отговори на задълженията, които РБ има в качеството си на държава-членка на ЕС.

3. Разглежда актуални законодателни изменения на национално ниво и на ниво ЕС, като идентифицира съответни празноти в закона, възможности за подобрене на правната рамка, или практически предизвикателства, като предлага съответни решения за тях.

4. Разглежда проблеми свързани с тенденциите в рамките на наказателния процес, тъй като макар принципът за публичност да е иманентен за наказателното производство, технологичният прогрес налага някои промени, които целят определена информация да бъде запазена конфиденциална.

Методология на научно-изследователската работа

При изготвяне на труда са използвани са общонаучни и специални методи, използвани са историческият и системният подход, както и сравнителноправният метод.

Когато за целите на изследването е необходимо да се обясни съдържанието на съответни законови разпоредби е използван още описателно-аналитичен и лингвистичен подход, за да се изясни семантиката. С оглед на гореизложеното, методологична основа на труда е **комплекс както от общонаучни, така и от специални методи** за провеждане на научни изследвания. От общонаучните методи са използвани дедукция, индукция, анализ, синтез, сравнение, съчетани с критико-аналитичен подход. Това дава възможност не само да се проследи развитието на принципа на публичност в процеса исторически, но и да се обяснят тенденциите в развитието на правния институт. С помощта на критико-аналитичния метод е извършена оценка на законодателството, което урежда принципа на публичност в наказателния процес, въз основа на този анализ може да се посочат препоръки *de lege ferenda* с оглед на усъвършенстване на правната уредба.

Принципът на публичност в наказателния процес се изследва в **търсене на непосредствената връзка, която има с общественоеикономическото и технологично развитие в РБ**. Развитието на обществото, икономическата стабилност и глобализацията са фактори, които обуславят същността и съдържанието на правните институти. За целите на изясняване на принципа на публичност в наказателния процес са използвани още хипотези и обобщения. Историческият метод е използван при проследяване развитието на принципа на публичност в наказателния процес в конституционно-правната ни традиция.

От специалните научни методи е използван сравнително-правният. Индуктивният и дедуктивен методи също са използвани. Приложени са и някои специфични способности за тълкуване на правото, каквито са езиковото, логическото, систематическото, телеологичното, разширителното и ограничителното тълкуване. Използвани са още и редица **логически**

способи за преодоляване на празнини - *analogia, analogia legis, analogía iuris, per argumentum a contrario, argumentum a fortiori*.

Обем и структура

Дисертацията е в обем от 235 страници структурирани в четири глави, въведение и заключение. Бележките под линия са 380. В края на труда е представена и библиографска справка. Източниците са разделени на монографии, статии и други. Чуждоезиковите са посочени на второ място. Цитирани са 51 студии и монографии, 48 статии на български и чуждестранни автори, 23 различни доклади и официални документи на европейски и национални институции. Изготвени са и списъци с цитираната съдебна практика – на български съдилища и на ЕСПЧ. Цитираните решения на българските съдилища са 31 на брой, а тези на ЕСПЧ са общо 26 на брой.

Правната рамка е актуална към 23.10. 2021 г.

По съдържанието

Въведение

Целта на въведението е да очертае темата на изследването, но и да постави ограниченията в рамките на които е извършена научната работа. Въведението описва и методологията, която е следвана при изготвяне на дисертационния труд. Съдържа предмета на изследването, актуалността и значимостта на изследването, целта, поставените въпроси и задачи, и методологията на научно-изследователската работа.

Глава първа – правна рамка на принципа на публичност в наказателния процес

Целта на първата глава е да представи резултатите от прегледа и анализа на законодателството в областта на принципа на публичност в наказателния процес. Конкретна задача, на която отговаря главата е представяне на **текущото състояние на принципа на публичност** в наказателния процес - *status quo* на правната доктрина, както в национален, така и в международен контекст. В същото време, представянето на текущото състояние, служи като основа да се набележат съответни празноти в закона и противоречия на националните правила със законодателството на ЕС. По този начин се поставя базата за идентифициране на тенденциите за развитие на принципа на публичност в наказателния процес. Тъй като в глобален контекст принципа на публичност е уреден на първо място в международните актове, главата разглежда първо международната правна рамка, а след това и националното законодателство на РБ.

Главата е структурирана в подточки, които обхващат международни правни инструменти и националната правна рамка.

Разгледаните основополагащи международни актове са:

- Общи – Международния пакт за граждански и политически права и Всеобщата декларация за правата на човека и
- Европейски – Европейската конвенция за защита правата на човека и основните свободи и Хартата за правата на човека на Европейския съюз.

Втора точка от втора глава разглежда националната правна рамка на РБ, която урежда принципа на публичност в наказателния процес съгласно националните ни закони.

Публичността е представена като фундаментално начало, което е присъщо на правораздаването изобщо (не само на наказателния процес). Въз основа на направения анализ на научната литература и на законодателството от началото на XX век до днес, се прави заключението, че от историческа гледна точка в правната доктрина на РБ, **публичността е принцип в наказателния процес традиционно залегнал от десетилетия**. През годините, както повечето правни институти, така и принципът на публичност в наказателния процес е обект на законодателни изменения и търпи известна еволюция, както юридически, така и по отношение на практическото му приложение. Тъй като темата на дисертационния труд са тенденциите и предизвикателствата пред принципа на публичност, вече отменено законодателство не е представено в пълнота и не се акцентира върху исторически факти, освен ако същите не следва да подкрепят конкретно твърдение, или не допринасят за изграждане цялостната логика на изследването.

Съгласно извършения анализ на законодателната уредба, се посочва, че принципът на публичност в наказателния процес е предмет на правна уредба, *inter alia*, на Конституцията, Наказателно-процесуалния кодекс, Закона за съдебната власт, Закона за защита на личните данни.

Тъй като в качеството си на държава-членка на ЕС, България е длъжна не само да спазва правилата, които са залегнали в Хартата, но и да съблюдава правилата на Договорите на ЕС, Регламентите и Директивите, някои основни такива са подложени на анализ във връзка с принципа на публичност в наказателния процес. Макар областта на наказателното право (тъй като е свързана с държавния суверенитет) е оставена, доколкото е възможно, да бъде предмет на национална правна уредба, са посочени актове от вторичното право на ЕС, които имат отношение към темата на дисертационния труд. Последните години, заради **глобализацията**,

технологичния прогрес, начина, по който престъпността добива трансгранично (и онлайн) измерение, ЕС приема актове, които са пряко в областта на наказателното право, или го касаят косвено.

Допълнителни правила в областта на правата на обвиняемите се въвеждат с Директивата относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство. Тя съдържа правила, които пряко засягат принципа на публичност в наказателния процес. Директивата не ограничава и не дерогира нито едно от правата и процесуалните гаранции, които са осигурени съгласно Хартата, ЕКЗПЧОС или други разпоредби на международното право. Същото е приложимо за върховенството на закона на всяка държава-членка на ЕС, която осигурява по-високо ниво на защита. Този акт цели да въведе общ стандарт на минимални права в държави-членки, които нямат достатъчно добре осигурени права на обвиняемите в националното си законодателство.

За да е пълен анализът на законодателството на ЕС, като важен акт, който засяга принципа на публичност на наказателния процес е посочена и Директива 2016/680 на Европейския парламент и на Съвета от 27 април **2016** г. относно защитата на физическите лица във връзка с обработването на лични данни от компетентните органи за целите на предотвратяването, разследването, разкриването или наказателното преследване на престъпления. Същото важи и за Директива на ЕС 2016/343 на Европейския парламент и на Съвета от 9 март **2016** г. относно укрепването на някои аспекти на презумпцията за невинност и на правото на лицата да присъстват на съдебния процес в наказателното производство, Директива 2012/29/ЕС на Европейския парламент и на Съвета от 25 октомври **2012** г. за установяване на минимални стандарти за правата, подкрепата и защитата на жертвите на престъпления (във връзка с

ограничаване принципа на публичност). Правилата на тези актове на ЕС също са предмет на последващ анализ спрямо систематичното им място.

Глава втора – същност на принципа на публичност в наказателния процес

Целта на втора глава е да представи същността на принципа на публичност в наказателния процес и неговите специфики съгласно националната правна рамка на РБ. Предвид факта, че принципът на публичност е свързан на първо място с присъствието на публика в съдебната зала, главата разглежда първо спецификите свързани с разглеждане на делата в рамките на съдебната фаза на процеса. В тази глава са представени правните норми и дефинициите в националното ни законодателство и резултатите от извършения първоначален анализ на основните теории, които са залегнали в международноправни актове. В допълнение и с оглед на пълнота, е извършен съпътстващ анализ на съдебната практика.

Главата разглежда на първо място публичността във фазата на съдебното производство и е организирана в няколко подсекции. Анализирани са правилата за разглеждане на открити съдебни заседания, а именно:

- **значението на достъпа до съдебната зала,**
- **историческото развитие** на проблема,
- **организационните мерки,** необходими за осигуряване публичността на съдебните заседания,
- **практиката за обявяване на дела със значим обществен интерес**
и
- **последствията от нарушение на принципа на публичност** в наказателния процес;

Историческият анализ проследява законодателството от **1944 г.** до днес. Разгледана е практиката на ЕСПЧ в случаите когато делото се провежда на място, до което широката общественост няма достъп. В тези случаи се счита, че е налице сериозна пречка за осъществяване принципа на публичност в наказателния процес. Посочени са компенсаторни мерки, с които да се гарантира, че обществеността и медиите са навременно и надлежно информирани за мястото на провеждане на съдебното заседание извън сградата на съда. Правилата за спазване на реда в съдебната зала също са посочени като една от причините, които могат да доведат до **правомерно ограничаване на публичността на процеса**. Нарушаването на принципа на публичност в наказателния процес резултира в съществено нарушение на процесуалните правила, тъй като лишава страните от възможност за участие в процеса.

Разгледана е практиката да се обявяват дела от **значим обществен интерес**, което се прави на официалните интернет страници на голяма част от съдилищата, включително от Върховния касационен съд. Тази практика се определя като **противоречиво явление**, тъй като е общопризнат принцип, че всяко наказателно производство е от значение за обществото. В тази връзка са разгледани вътрешни правила за идентифициране на дела с особен обществен интерес които се позовават на Правилника за администрацията в съдилищата.

На следващо място са посочени спецификите на генералната превенция, свързани с принципа на публичност. Наказателният процес се разглежда като средство за укрепване на законността тъй като публичното разглеждане на делата дава възможност на обществото да се запознае и със закона. Акцент е поставен върху участието на обвиняемия, като са изяснени спецификите на правата на лицето, обвинено в извършване на престъпление във фазата на съдебното производство, които са свързани с принципа на

публичност. Въпросът доколко участието на обвиненото лице в рамките на съдебната фаза на процеса има връзка с принципа на публичност е дискуссионен. В дисертационния труд е аргументирано становището, че участието на обвиненото лице е аспект на публичното начало. В тази връзка се посочва, че ако съдът правораздава в закрити заседания, без участие на страните, те няма как да присъстват в рамките на производството, следователно няма да има и как да участват в него и да упражнят правата си. Правото на участие в рамките на процеса е свързано с **провеждане на открито заседание**. От друга страна, ако задочното производство е изключение от принципа на публичност в наказателния процес, *per argumentum a contrario*, участието на обвиненото в извършване на престъпление лице е правило и част от принципа на публичност в наказателния процес. В защита на това становище е представена практика на Конституционният съд на РБ, който многократно се произнася в смисъл, че единствено **достъпът на заинтересованите** лица до състезателен и **публичен** съдебен процес при равенство на спорещите страни в смисъла на чл. 121 от Конституцията дава пълна гаранция за реализиране на конституционното право на защита. Разгледан е принципът на публичност в контекста на правото на защита и правното значение на последната дума на подсъдимия. Анализирани са редът за провеждане на тайно съвещание и въпросът дали провеждането му е отклонение от принципа на публичност.

Като основен аспект на принципа на публичност в тази глава е разгледано обявяването на присъдата. Разгледан е принципът на публичност в контекста на публикуване на съдебните актове и са изложени аргументи в полза на необходимостта от публикуване на съдебните актове по наказателни дела. В тази точка също е налице исторически анализ и изводи, направени от ЕСПЧ по дела постановени във връзка с провеждане на справедлив съдебен процес. Тъй като съгласно всички международни инструменти, съдебните актове се обявяват публично, е разгледана

практиката в РБ в ограничаване публикуването на някои видове присъди. Изложени са аргументи в полза на необходимостта от публикуване на всички съдебни актове по наказателни дела въз основа на всеобхватен анализ на практиката на ЕСПЧ.

Глава трета - изключения и ограничения от принципа на публичност в наказателния процес

Целта на трета глава е, след като е представена същността на принципа на публичност в наказателния процес, да бъдат представени и изключенията от него. Представени са залегналите в НПК основания за провеждане на съдебни заседания при условията на закрити врати, както и ограниченията на принципа на публичност, свързани с неприкосновеността на личния живот и презумпцията за невинност. Разгледана е и необходимостта от спазване на „следствената тайна“ в рамките на досъдебното производство. Представена е същността на изключенията, която изяснява защо е допустимо принципът на публичност в наказателния процес да бъде ограничаван, с цел да се защитят други интереси от по-висша степен.

На първо място е разгледано запазването на държавна тайна и спецификите на класифицираната информация, в частност държавната тайна като обстоятелство, което налага провеждане на съдопроизводствени действия при условията на закрити врати. Запазване на нравствеността също е разгледано, като е изведено понятието за нравственост и е анализирана съдебна практика, която касае това изключение. На следващо място е разгледана защитата на свидетел като основание за ограничаване принципа на публичност в наказателния процес. Разпитът на малолетен и непълнолетен също са анализирани във връзка с международно признатите правила за младежкото правосъдие и принципа на публичност и справедливия процес. Задочното производство и условията, при които е

допустимо провеждане на наказателен процес без участие на обвиняемия също са част от тази глава, ведно с анализ на практиката на ЕСПЧ. Фактите от интимния живот и неприкосновеността на личния живот са разгледани във връзка с изявленията, които правят съдилищата и правилата за работа с медиите в контекста на необходимостта от ограничаване принципа на публичност, за да се защитят други права на личността. Направен е анализ на следствената тайна и спецификите на досъдебното производство, което не се провежда публично, презумпцията за невинност и връзката ѝ с публичността на досъдебното производство и идентифицирани добри практики.

Сериозно внимание е отделено на **задочното производство**, на условията, при които е допустимо провеждането му и на практиката на ЕСПЧ по този въпрос. При разглеждане на хипотезите, при които е възможно да протече наказателен процес без участието на подсъдимия са разгледани **законоустановените пет предпоставки**. Разгледано е разпоредителното заседание, предназначено да подготви разглеждането на делото в съдебно заседание така, че да се избегне натоварване на процеса с решаване на предварителни въпроси по развитието на наказателното производство.

Тъй като принципът на публичност е свързан с присъствие на публика и медии на откритите съдебни заседания, са разгледани правилата за работа с медиите. Отразяването на наказателни дела от медиите е начин за постигане на по-широка публичност на производството. Разгледана е ролята на КЗЛД като надзорен орган, който е отговорен за защита на основните права и свободи на физическите лица във връзка с обработването и улесняването на свободното движение на лични данни. Подкрепено е становището, че **понятието "обществен интерес" не е равнозначно на информация, която е "интересна на обществото"**. Разгледани са спецификите на

предоставяне на съобщения от съда до средствата за масова информация и тяхната връзка с правото на обществото да получи информация.

В допълнение са представени спецификите на „**следствената тайна**“ и въпросът за публичността във фазата на досъдебното производство. Разгледани са нарушенията на принципа на „следствената тайна“ и последствията на тези нарушения във връзка с презумпцията за невиновност. Дадена е **дефиниция за понятието „следствена тайна“** на база на тълкувателната практика на Конституционния съд. Направен е анализ на практиката на ЕСПЧ, по-специално на темата за публичността преди провеждане на съдебното производство. Обоснован е изводът, че същата може да повлияе на безпристрастността на съда и на презумпцията за невиновност. Разгледан е въпросът доколко разгласяването на факти и обстоятелства по повод на разследване, което не е приключило, е в противоречие със задълженията на компетентните органи за успешното извършване на разследването, тъй като крие сериозни опасности да се отрази негативно на хода на досъдебното производство.

Глава четвърта – предизвикателства и тенденции

Глава четвърта описва предизвикателствата и тенденциите пред принципа на публичност в наказателния процес, идентифицирани в хода на изследването. На първо място е разгледано значението на предизвикателствата и тенденциите и е обоснована необходимостта от идентифицирането им. Направен е анализ на медийната стратегия на съдебната власт, която разглежда усилията на съдебната власт да се справи с предизвикателствата, свързани с предоставяне на информация на медиите.

На следващо място е разгледано електронното правосъдие, по-конкретно аспектите, които са свързани с принципа на публичност в наказателния процес като публикуване на присъди, достъп до информация.

Анализирано е и решението на Конституционния съд за обявяване на разпоредбата на чл. 64 ал.2 изр. 2 от НПК за противоконституционна. Заедно с това са посочени добри практики в други страни за прилагане на видео конферентна връзка в рамките на процеса. Те са посочени и във връзка с пандемията от COVID-19, която доведе до проблеми не само от социално и икономическо естество, но и предизвикателства, свързани със защитата на човешките права. Тъй като някои съдилища спират напълно или частично работата си и се затруднява предоставянето на правна помощ, достъпът до информация е ограничен. Някои европейски държави променят националните си закони с оглед на настъпилите физически ограничения, които касаят и правораздаването. Други възприемат различен подход и включват в законите, с които въвеждат извънредно положение правила, които да уредят провеждането на разпити от разстояние и извършването на процесуални действия, чрез използване на информационни и комуникационни технологии. Като добра практика е разгледана тази на ВКС да използва *YouTube* канал за излъчване на живо на производствата си.

Подробно е разгледан Европейският идентификатор за съдебна практика и са представени спецификите и значението на идентификатора и въвеждането му в РБ. Изяснено е значението на предизвикателствата и тенденциите пред принципа на публичност в процеса, като е обоснована необходимостта от идентифицирането им.

Заклучение

Заклучението съдържа приносите на дисертационния труд, обобщение и изводи и препоръки.

De lege ferenda предложения, идентифицирани като наложителни и/или полезни в хода на работа по труда са систематизирани в таблица:

Предложение	Цел
Редът за организация, достъп и престой в съдебните сгради да бъде уреден на национално ниво.	<i>Да се постигне правна сигурност.</i>
Да се приемат правила за комуникация и връзки с обществеността на съдебната власт в съответствие с правилата на законодателството в областта на защитата на личните данни.	<i>Постигане на единен и съзнателен подход и избягване на грешки при разпространението чувствителна информация.</i>
Въвеждане на механизъм за контрол и по-висока отговорност за лицата, които боравят с информация представляваща следствена тайна.	<i>Предотвратяване на неправомерно изнасяне на информация свързана с наказателни производства, или неправомерното ѝ запазване в тайна.</i>
Надграждане на правилата за електронно призоваване в синхрон с добрите практики на други държави-членки.	<i>Спазване на международни добри стандарти.</i>

Последните страници на дисертационния труд съдържат подробна библиографска справка.

Списък с публикации

1. *Богиа, Х., Публично постановяване на съдебни актове по наказателни производства, Сборник доклади от годишна университетска научна конференция, НВУ “Васил Левски”, 2018*
2. *Богиа, Х., Списание „Общество и право”, Брой 10, 2018 г., Европейски идентификатор за съдебна практика – параметри, стр. 30*
3. *Bogia, H., Lex Localis, Public References to Guilt and Presentation of Suspects and Accused Persons – Rule of Law in Bulgaria, available at: <http://www.lex-localis.press/index.php/LexLocalisPress/catalog/book/68>*